

Надія Базильська,

учителька, поетка, співавторка підручників із зарубіжної літератури, інтегрованого курсу літератури, посібників з української мови та літератури, авторка та ведуча вебінарів для освітян України, авторка творчих зошитів, дидактичних матеріалів, адміністраторка фб-спільноти «Літературний сад»

Сила оповіді: креативні техніки сторітелінгу на уроках мови та літератури

УДК 373.5.016:81:821

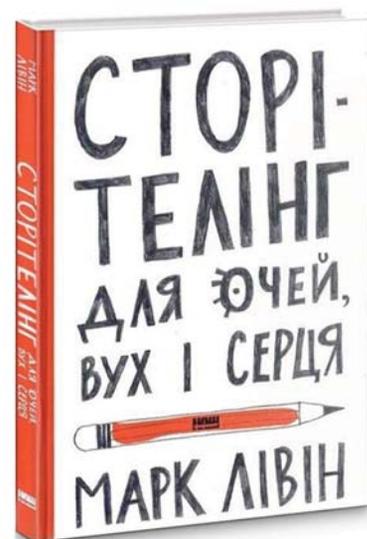
<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.6.351375>

У сучасній освіті дедалі більшої ваги набувають методи навчання, що активізують емоційне залучення та критичне мислення учнів. Одним із таких ефективних підходів є сторітелінг — мистецтво розповіді історій, яке органічно поєднується з вивченням літератури. Використання елементів сторітелінгу на уроках літератури сприяє глибшому розумінню художніх текстів, розвитку мовленнєвих навичок і формуванню стійкого інтересу до читання.

Справжнім помічником та натхненником для вчителя-словесника є книга Марка Лівіна «Сторітелінг для очей, вух і серця». Автор не лише цікаво розповідає про те, як людина побудувала особисті взаємини з історіями, чому спочатку було слово, про що були перші історії, які ролі вони виконували, для чого історіям цінності, які сюжети світової літератури є носіями таких цінностей, що таке індивідуальність та усвідомленість, як вони сприяють сторітелінгу і завдяки чому історії стали масовими, а й ділиться секретами «хорошої історії». Бо, на думку автора, саме вони правлять світом людей.

Людям потрібні історії для того, щоб пізнавати себе через досвід і називати речі зручними іменами. Історія — це скринька, до якої ми складаємо усе, що для нас важливо. Вона проходила еволюцію разом з людиною, бо для виживання людству необхідні були інформація, знання про світ.

© Надія Базильська, 2025

«У мене є слово, через яке я будую світ, є досвід, у якому я перебуваю певний час, а через уяву та фантазію я можу спробувати усе це пояснити. Завдяки історії можна передати цінності, об'єднавши увесь досвід людини за 1000 років історії, а за допомогою цінностей можна зрозуміти, у що я вірю і на основі віри зрозуміти сенс того, що роблю».

Через які ж сюжети можуть втілюватися цінності?

Письменник Крістофер Букер у книжці «7 основних сюжетів» виділяє такі:

- 1) перемога над чудовиськом;
- 2) з грязі в князі;
- 3) пригода;
- 4) подорож та повернення;
- 5) комедія;
- 6) трагедія;
- 7) відродження.

Сукупність таких історій лягла в основу культури і релігії, з яких вийшли держави, вони створюють колективні цінності, через які твориться майбутнє.

Базильока Н. М.

Через які сюжети можуть втілюватися цінності?

Згідно з книгою Крістофера Бувера «7 основних сюжетів» є сім універсальних сюжетних архетипів:

<p>01 Перемога над чудовиськом</p> <p>Герой бореться з монстром і пермагає його, отримуючи винагороду.</p> 	<p>02 З Івана у пана</p> <p>Герой, який починає з низького соціального попозивення, досягає високого статусу.</p> 	<p>03 Квест / Пригода</p> <p>Герой проходить важке випробування, щоб досягти своєї мети.</p>
<p>04 Подорож і повернення</p> <p>Персонаж потрапляє в невідомий світ і повертається додому, переживши пригоди.</p> 	<p>05 Комедія</p> <p>Сюжет, заснований на непорозумінні та плутанині, що призводять до комічних ситуацій і щасливого завершення.</p> 	<p>06 Трагедія</p> <p>Головний герой зазнає краху, розчарування або навіть гине.</p>
<p>07 Відродження</p> <p>Герой, який перебуває під владою прокляття або темних сил, звільняється від них завдяки дію або внутрішнім змінам.</p> 		

Для вчителя важливо пояснити учням різницю між цими сюжетними архетипами та допомогти дібрати свої приклади з вивчених творів.

Базильока Н. М.

Запишіть власні приклади з вивчених творів:

<p>01 Перемога над чудовиськом</p>	<p>02 З Івана у пана</p>	<p>03 Квест / Пригода</p>
<p>04 Подорож і повернення</p> 	<p>05 Комедія</p>	<p>06 Трагедія</p>
<p>07 Відродження</p> 		

«Існує лише 36 драматичних ситуацій, за якими може розвиватись сюжет вашої книги», — стверджував французький театральний критик Жорж Польті у 1895 році. А Борхес писав у своєму есеї «Чотири цикли», що існує лише 4 типи сюжетів: історії, які вічно переповідатимуться в літературі, і хоч скільки б нам залишилося жити, ми будемо повторювати саме їх у різному вигляді.

Тож я підготувала для учнів завдання, які не тільки допомагають усвідомити жанрові особливості художніх творів, а й сприяють формуванню уміння самостійно створювати власні історії, розвиваючи креативність, мовлення та навички сторітелінгу.

«Знайди ситуацію в літературі»

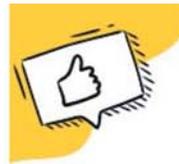
Мета: навчитися розпізнавати драматичні ситуації у відомих творах.

Завдання: оберіть 3 із 36 драматичних ситуацій Жоржа Польті. Знайдіть приклади цих ситуацій у творах, які ви читали (з української або світової літератури). Коротко запишіть:

- назву твору;
- персонажів, які беруть участь у ситуації;
- у чому полягає конфлікт;
- як ця ситуація розв'язується.

«Створи власну сцену»

Мета: розвивати навички творчого письма та драматургії.

36 драматичних ситуацій

1. Благання
2. Порятунок
3. Помста за злочин
4. Помста близькому за близького
5. Переслідування
6. Раптове лихо
7. Жертва жорстокості чи безталання
8. Бунт
9. Відважна спроба
10. Викрадення
11. Тасмниця
12. Досягнення
13. Ненависть
14. Суперництво
15. Убивчий перелюб
16. Божевілля
17. Згубна необережність
18. Мимовільне кровозмішання
19. Випадкове вбивство близького
20. Самопожертви в ім'я ідеалізму

21. Самопожертва заради близьких
22. Жертва пристрасті та близьких чи кохання через необхідність
23. Суперництва нерівних
24. Перелюб
25. Злочин
26. Не кохання
27. Відкриття безчесті коханої людини
28. Перешкоди в коханні
29. Любов до ворога
30. Честолюбство
31. Богоборництво
32. Безпідставні ревності
33. Судова помилка
34. Каяття
35. Віднайдений загублений
36. Втрата близьких чи коханих

Базильська Н. М.

Борхес "Чотири цикли"

Завдання: оберіть одну з 36 драматичних ситуацій. Створіть сцену (1–2 сторінки) або діалог, у якому реалізовано цю ситуацію. Наприкінці коротко поясніть, яку саме ситуацію ви використали та як її проявлено у вашій сцені.

«Мікс»

Мета: розвивати уяву й логічне мислення.

Завдання: оберіть дві різні ситуації (наприклад, «Помста за злочин» + «Розкаяння»). Придумайте сюжет історії, у якому обидві ситуації переплітаються. Напишіть короткий синопсис (5–7 речень) або зробіть схему конфліктів.

«Обговорення в групах»

Мета: побачити універсальність сюжетів у різних культурах.

Завдання: об'єднайтеся в 4 групи. Кожна група отримує один тип сюжету.

- Наведіть 2–3 приклади творів (з літератури чи кіно), які відповідають цьому типу.
- Поясніть, у чому полягає основний конфлікт і як він розв'язується.
- Підготуйте коротку (2–3 хвилини) презентацію з прикладами.

«1 сюжет — багато історій»

- Оберіть один із чотирьох типів сюжетів Борхеса.
- Напишіть короткий текст (5–7 речень), який відповідає цьому типу, але перенесіть його у сучасний контекст (наприклад, у шкільне життя, соцмережі, космічні подорожі тощо).
- Потім обговоріть, як змінився зміст, чи збереглася суть сюжету.

«Порівняльний аналіз»

- Оберіть відомий твір (наприклад, «Одіссея», «Гаррі Поттер», «Маленький принц»).
- Визначте, якому типу сюжету Борхеса він відповідає.
- Поясніть, чому саме: які мотиви, події, герої чи структура сюжету це підтверджують.

Дискусія: «Чи справді всі історії можна звести до чотирьох?»

Мета: розвинути критичне мислення і вміння аргументувати позицію.

Завдання:

- Оберіть улюблену книгу або фільм.
- Спробуйте визначити, до якого з чотирьох типів його можна віднести.
- Якщо він не підходить до жодного, — аргументуйте, чому Борхес міг помилятися.

Завдяки еволюції людства і зміни суспільного укладу великого значення набувають почуття та цінність емоційного досвіду, зростає емпатія, змінюється наратив людини: від безсилля, покори природі людина переходить до більшої відповідальності та свідомої готовності отримувати досвід.

На думку українського письменника Любка Дереша, хороша історія — це насамперед смачно розказана історія, у ній ти маєш з першого речення відчути, що провалюєшся туди, куди треба, через інтонацію оповідача, через обставини і місце дії, або, можливо, завдяки героям чи самій темі. Ми прагнемо таких історій, які змінюють наше почуття і залишають по собі довгий глибокий післясмак. Парадоксальність історії, яка змушує вертатись до неї в думках знову і знову, — прекрасна ознака ясності недосказаності, що додає їй шарму, бо так ти стаєш її співтворцем.

Базильська Н. М.

Любка Дереш

Поради для автора

- Дивувати з першого речення;
- Бути чесним і природним
- Залишати можливість співтворчості для читачів
- Писати з гумором
- Бути грамотним і працювати над своїм стилем

Якості вправного оповідача

- Розуміння життя = легкість розповіді
- Емпатія
- Впевненість, що маєш право розповісти історію

Кожна добре розказана історія має внутрішню цінність для читача. Вона не просто передає події, а впливає на наше мислення, почуття та сприйняття світу. Можна виокремити три основні цінності:

1. Інформаційна цінність.

Історія, яку ви розповіли, дає людині важливу інформацію. Наприклад, щоденні новини допомагають приймати рішення, ознайомлюють з інноваціями і загалом залишають нас у темі того, куди рухається наш світ.

2. Емоційна цінність.

Полягає в здатності історії впливати на внутрішній світ людини, викликати почуття та переживання, які залишають глибокий слід у пам'яті читача. Книжка допомагає людині не лише пізнавати світ, а й краще розуміти саму себе. Читач співпереживає героям, радіє їхнім перемогам, сумує через втрати, відчуває страх,

надію або захоплення. Такі емоції розвивають емпатію — уміння співчувати іншим, розуміти чужі почуття й переживання. Через образи та ситуації, описані в книжках, людина вчиться бачити світ очима інших. Чужа історія також може стати підтримкою у складні моменти життя. Вона заспокоює, надихає, дає відчуття, що ти не самотній у своїх переживаннях.

3. Естетична цінність.

Книжка — це не лише носій інформації, а й мистецький об'єкт. По-перше, зовнішній вигляд книжки (обкладинка, шрифт, ілюстрації, якість паперу) формує перше враження і викликає емоційний відгук. Красива книжка привертає увагу, заохочує взяти її до рук і розпочати читання. Так естетика стає «містком» між читачем і сенсами. По-друге, художнє оформлення допомагає глибше сприйняти текст. Гармонійне поєднання дизайну та змісту підсилює настрій твору, робить читання більш цілісним і виразним. Ілюстрації, композиція сторінок, навіть вибір кольорів можуть підкреслювати ідеї автора й сприяти кращому розумінню прочитаного. По-третє, естетична цінність книжки виховує смак і почуття прекрасного. Особливо це важливо для дітей та молоді, адже через книжку вони вчаться помічати красу, цінувати мистецтво й акуратність, формують культурні орієнтири.

Важливо, що хороші історії мають зазвичай хоча б одну цінність, а великі історії мають усі три: вони дають знання, переживання і ще вони дуже красиві, гарно написані.

Завдання для учнів

1. Визнач цінність історії

Прочитай уривок із книжки або розглянь її обкладинку. Визнач, яку цінність вона має насамперед:

- інформаційну
- естетичну
- емоційну

Обґрунтуй свою відповідь 2—3 реченнями.

2. Таблиця «Три цінності книжки»

Заповни таблицю після ознайомлення з книжкою:

Вид цінності	Що саме в книжці це підтверджує
Інформаційна	Які знання або факти ти отримав
Естетична	Що в оформленні або мові є красивим
Емоційна	Які почуття викликала книжка

3. Знайди відповідність

Поєднай опис із видом цінності книжки:

1. Книжка викликає співчуття до героїв, змушує замислитися над їхніми вчинками.
2. Книжка містить цікаві факти, дати, пояснення явищ.
3. Книжка має гарні ілюстрації, виразну мову, привабливий дизайн.

Інформаційна / Естетична / Емоційна

4. Моя думка

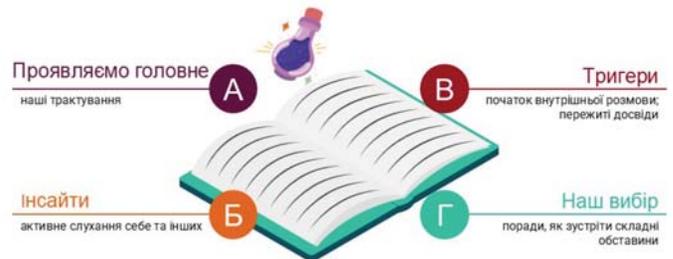
Дай відповідь на запитання:

- Чого ця книжка мене навчила? (інформаційна цінність)
- Що в ній було найкрасивішим? (естетична цінність)
- Які почуття вона в мене викликала? (емоційна цінність)

5. Мініесе

Напиши коротке есе на тему: «Яку цінність має для мене ця книжка і чому?»

Еліксир правди: про що ця книга?

Письменник Олександр Михед вчить, що хороша історія говорить через особистий досвід про досвід багатьох, вона розповідає певний сюжет із повсякденного життя реального чи вигаданого, який міг би трапитися з будь-ким з нас. Тому він радить 8 звичок, які розвинув у собі, працюючи з історіями:

8 корисних звичок письменника:

Отже, сторітелінг на уроках літератури перетворює навчання на живий і захопливий процес. Читаючи й аналізуючи чужі історії, учні не лише вчаться розуміти будову тексту, художні засоби та логіку оповіді, а й застосовують це у власній творчості. Так література не лише навчає читати й мислити, а й формує вміння гарно, послідовно та виразно писати, «одягати свої думки у текст».

Сторітелінг допомагає учням краще зрозуміти художній твір, а ще — відчути його емоційно, побачити в ньому відображення власного досвіду. Через історії література стає ближчою, зрозумілішою та по-справжньому значущою для кожного учня.